

УДК 349.41

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ» В СУЧАСНІЙ НАУЦІ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Пасечник О. С.

*Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Сімферополь, Україна
E-mail: Pa7ik@yandex.ru*

Статтю присвячено аналізу сучасних наукових тенденцій які сформувались у різних школах земельного права, стосовно поняття сучасної земельної реформи в науці, та розкриттю особливостей формування цього поняття з огляду на відкриття земельного ринку сільхозпризначення в Україні. Автор аналізує наукові дослідження з питання визначення поняття земельної реформи в Україні. Автором виділено найбільш вдале поняття земельної реформи в Україні, з огляду на сучасні тенденції в правовому регулюванні земельних відносин.

Ключові слова: поняття земельної реформи в Україні, земельні відносини, ринок землі сільськогосподарського призначення.

З моменту набуття Україною незалежності, в науці земельного права з'являються нові правові інститути, насамперед це інститут земельної реформи приватної власності на землю та інші. Саме ці наукові категорії активно досліджуються та науково обґрунтовуються вченими у сучасній науці земельного права.

Актуальність теми статті обумовлена необхідністю пошуку в Україні сучасної моделі реформування земельних відносин. Основні напрямки якої, на нашу думку, повинні бути закладені в понятті земельної реформи в Україні. Підсумки двадцятирічного досвіду проведення земельної реформи в Україні обумовили необхідність розробки більш дієвих механізмів правового регулювання земельних відносин [1]. У зв'язку з цим, як один з основних напрямків сучасної земельної реформи можна виділити її законодавче забезпечення. Вирішення проблем законодавчого забезпечення земельної реформи в Україні потребує здійснення наукових досліджень у сфері регулювання земельних відносин.

Усе вищевикладене та сучасний стан законодавчого регулювання системи земельних відносин в цілому, обумовлює необхідність вивчення даної проблеми.

Мета нашого дослідження полягає в комплексному аналізі сучасних наукових тенденцій щодо поняття сучасної земельної реформи в науці та розкриття основних напрямків і особливостей формування цього поняття з огляду на відкриття земельного ринку сільгосппризначення в Україні.

Для досягнення зазначеної мети в процесі написання статті, автором вирішувались наступні завдання:

- проаналізувати основні наукові дослідження з питання визначення поняття земельної реформи в Україні;
- на підставі проведеного дослідження виділити найбільш вдале поняття земельної реформи в Україні, з огляду на сучасні тенденції в правовому регулюванні земельних відносин;

– науково обґрунтувати необхідність розробки сучасного поняття земельної реформи в Україні у процесі запровадження ринку землі сільгосппризначення.

Починаючи розгляд даного питання слід зазначити, що науковці все більше уваги приділяють дослідженню інституту земельної реформи в Україні. Активно досліджується як юридична природа земельної реформи так і моделі реформування земельних відносин в умовах динаміки соціальних і економічних процесів у нашій державі.

Серед сучасних представників української земельно-правової науки, які глибоко досліджують питання земельної реформи слід відзначити таких вчених як Андрейцев В. І., Засць О. І., Носік В. В., Погрібний О. О., Семчик В. І., Титова Н. І., Шемшученко Ю. С., Шульга М. В., Янчук В. З. та інших.

Аналізуючи стан розвитку питання реформування земельних відносин в українській правовій науці, слід відмітити вагомий внесок професора Шульги М. В., який у своїх працях глибоко та всебічно дослідив сучасні проблеми правового регулювання земельних відносин в ринкових умовах [2].

Особливо слід відмітити його внесок у розробку науково-правових засад інституту земельної реформи. Так у монографії 1998 р. «Актуальні правові проблеми в сучасних умовах» вчений визначає сучасну земельну реформу як комплекс економічних, організаційних, соціальних і правових заходів, спрямованих на перетворення земельних відносин на підставі створення різних форм власності на землю, включення її в систему ринкових відносин з метою найбільш ефективного використання і належної охорони земель для задоволення продовольчих і сировинних потреб держави і суспільства, а також забезпечення земельних інтересів людини [2, с. 27-28].

Щодо питання юридичної природи, поняття і змісту земельної реформи, то слід сказати, що у правовій доктрині земельного права існує багато її визначень. Так, академік Андрейцев В. І. визначає земельну реформу як складову економічних, екологічних, соціальних, науково-технічних, організаційних, державно-правових перетворень у суспільстві, державному устрої, політиці та ідеології. За його ствердженням земельна реформа – це врегульована спеціальним земельним законодавством система дій різних суб'єктів та сукупність організаційних, економічних, екологічних, науково-технічних, землевпорядних та державно-правових заходів, спрямованих на докорінне перетворення (зміну) та вдосконалення земельних правовідносин відповідно до сучасних вимог розвитку суспільства, держави і забезпечення земельних потреб громадян України [3, с. 18].

Але, на думку Носіка В. В., такий підхід до визначення юридичної природи земельної реформи є надзвичайно широким, з точки зору предмета земельного права [4, с. 17].

Також, важливе значення для проблеми загального визначення земельної реформи є дослідження Засць О. І., яка обґрунтовано доводить, що земельну реформу слід розглядати як врегульовані нормами права суспільні відносини процесуального характеру, що опосередковують зміну (перетворення) норм земельного права та зе-

мельних правовідносин, у яких зобов'язані державою органи та організації взаємодіють із зацікавленими суб'єктами (громадянами та їх організаціями) у економічному, екологічному, інституційно-функціональному та правотворчому напрямку з метою відновлення ефективного використання земельних ресурсів України [5, с. 8]. Але у даному випадку, неможна не погодитись з думкою Носика В. В., який зауважує про те, що здійснення земельної реформи – це не лише процес перетворення суспільних земельних відносин, а й утвердження нових за соціально-економічною природою і правовим змістом земельних відносин, що виникатимуть у майбутньому [4, с. 18].

Отже концептуальною, з огляду на сучасні зміни в науці земельного права та на інтеграційні процеси, які відбуваються в нашому суспільстві, є точка зору Носика В. В., який в своїх дослідженнях розглядає земельну реформу у правовому значенні як врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають між відповідними суб'єктами у зв'язку з необхідністю проведення комплексу економічних, організаційно-правових, екологічних, землевпорядних, планувальних, фінансових та інших заходів з метою створення протягом визначеного законодавством часу якісно нового земельного ладу шляхом зміни суті і характеру права власності на землю, удосконалення форм використання землі, запровадження нових функцій, форм і методів державного і самоврядного регулювання земельних відносин, закріплення юридичних гарантій захисту суб'єктивних земельних прав громадян, юридичних осіб, держави, територіальних громад, забезпечення державою охорони землі як об'єкта права власності Українського народу і основного національного багатства [4, с. 19].

Доцільно зауважити, що науковець в своїх трудах аналізує не тільки юридичну природу земельної реформи а і проблеми які пов'язані з її реалізацією.

На його думку сучасне земельне право України має перехідний характер від радянського земельного права до якісно нового земельного права як самостійного, соціального і державно-правового явища.

Серед російських вчених значну увагу правовим проблемам земельної і аграрної реформи в зарубіжних країнах приділено академіком Бистровим Г. Є. [6, с. 10]. У своєму дослідженні вчений обґрунтовує наявність в законодавстві, практиці та правовій доктрині зарубіжних країн різних юридичних моделей реформування земельних відносин. Автор розглядає реформування земельних відносин як основну складову аграрної реформи, важливою частиною якої, в свою чергу, є земельна реформа.

Бистров Г. Є. у своєму дослідженні стверджує, що аграрне законодавство України рухається в тому ж напрямку, що і законодавство ринково-орієнтованих країн Східної Європи. На думку вченого подібна динаміка еволюції аграрного законодавства може розглядатися перша юридична модель реформування сільського господарства, в основі якої полягає приватизація землі та перерозподіл державного і суспільного земельного фонду [6, с. 9].

На нашу думку, також слід зауважити що успішна реалізація земельної реформи, яка проводиться в Україні, вимагає від нас пошуку найбільш вдалої моделі правового регулювання земельних стосунків. Для продуктивного її здійснення необхідним є вивчення і запозичення позитивного досвіду вже здійснених перетворень, що

проводяться на даний момент у даній сфері. Причому, можемо відзначити, що дане твердження стосується як досвіду вітчизняного, так і зарубіжного.

Тобто, підводячи підсумок, можливо говорити про те, що незважаючи на наявність достатньої кількості наукових праць, присвячених питанням реформування земельних відносин в Україні існують певні проблеми (розбіжності), у даній сфері, у тому числі що до визначення поняття «земельної реформи» дана тематика все ж таки є недостатньо дослідженою.

До того ж, особливо хочемо наголосити що у чинному законодавстві України не дається визначення поняття «земельна реформа» як юридичної категорії. Це поняття закріплене лише у науковій та навчальній юридичній літературі. Тобто необхідно закріпити понятійно-категорійний апарат «земельної реформи» на законодавчому рівні з метою удосконалення процесу регулювання сучасних земельних відносин. На нашу думку, з огляду на міжнародні інтеграційні процеси у сфері земельних відносин поняття земельної реформи повинно базуватися на сучасній юридичній моделі регулювання земельних відносин в Україні. В основі якої полягали б національні традиції і сучасні вимоги суспільства, природи та економіки. Тільки в цьому разі можливим є формування якісно нових за змістом і характером суспільних відносин, пов'язаних з використанням землі, які б сприяли сталому економічному розвитку країни в цілому.

Необхідно відмітити, що найбільш вагомий внесок у питання вирішення проблем пошуку сучасної моделі земельних відносин на законодавчому рівні було внесено на Парламентських слуханнях за тематикою: «Земля в українській долі: ситуація у земельній сфері, законодавче забезпечення земельних відносин та практика його реалізації» 23 березня 2011 року. На даних Слуханнях був підведений підсумок двадцятирічної земельної реформи і визначені сучасні напрямки земельної реформи. Створення передумов для повноцінного функціонування ринку землі, механізмів його регулювання і ефективного обігу земель сільськогосподарського призначення є одним з пріоритетних напрямів розвитку земельних відносин на сучасному етапі здійснення земельної реформи. Серед інших напрямів розвитку земельних відносин законодавець виділяє такі як: удосконалення системи державного управління земельними ресурсами; завершення формування необхідної законодавчої та нормативної бази з питань земельних відносин; побудова інформаційної основи системи гарантування державою прав власності на землю шляхом створення єдиної автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру та відповідної земельно-інформаційної бази даних; стратегічне планування використання земель та землеустрій, здійснення заходів з розмежування земель державної і комунальної власності, проведення інвентаризації земель та демаркації державного кордону; завершення проведення нормативної грошової оцінки земель, створення системи економічного стимулювання раціонального використання і охорони земель, активізація робіт зі створення інвестиційно-привабливого землекористування [1].

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що з моменту відкриття ринку землі сільхозпризначення в Україні поняття земельної реформи набуде нового змісту. Тобто дана юридична категорія повинна бути розробленою з урахуванням еко-

номічних, екологічних та соціальних чинників, які будуть актуальними на момент формування ринку землі сільськогосподарського призначення.

Список літератури

1. Парламенські слухання на тему «Земля в українській долі: ситуація у земельній сфері, законодавче забезпечення земельних відносин та практика його реалізації» 23 березня 2011 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nomination.in.ua/interview/1821--q-q-23032011.html>
2. Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы в современных условиях / М. В. Шульга. – Х. : Консум, 1998. – 324 с.
3. Андрейцев В. И. Земельная реформа: Приватизация. Экология (Сборник эксклюзивных очерков и нормативно-правовых актов) / В. И. Андрейцев. – К. : УЭАН, 1997. – 256 ч.
4. Носік В. В. Правовая природа земельної реформи в Україні / В. В. Носік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/article.php?lang=ua&visnuk=19&article=500>
5. Заєць О. І. Правові аспекти земельної реформи в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Природоресурсное право; аграрное право; экологическое право» / О. І. Заєць. – К., 1999. – 21 с.
6. Быстров Е. Г. Правовые проблемы земельной и аграрной реформы в зарубежных странах: теория, практика, итоги, перспективы / Е. Г. Быстров. – Мн. : БГЭУ, 2001. – 354 с.

Пасечник О. С. К вопросу об определении понятия «земельной реформы» в современной науке земельного права Украины / О. С. Пасечник // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия : Юридические науки. – 2011. – Т. 24 (63). № 2. 2011. – С. 376-380.

Статья посвящена анализу научных тенденций касательно вопроса определения понятия современной земельной реформы в науке и изучению особенностей формирования этого понятия, учитывая открытие земельного рынка сельскохозяйственного назначения в Украине. На основе проведенного анализа автор выделяет наиболее удачное понятие земельной реформы в Украине, с учетом современные тенденции в правовом регулировании земельных отношений.

Ключевые слова: понятие земельной реформы в Украине, земельные отношения, рынок земли сельскохозяйственного назначения

Pasechik O. To the question on definition the concept of «land reform» in modern science of the land law of Ukraine/ O. Pasechik// Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2011. – Vol. 24 (63). № 2. 2011. – P. 376-380.

The article is devoted to the analysis of scientific tendencies concerning a question of definition of concept of modern land reform in a science and the studying of features of formation of this concept, considering the opening of the land market of agricultural settings in Ukraine. On the basis of the given analysis the author distinguishes the most successful concept of land reform in Ukraine, accounting the modern tendencies in legal regulation of land relations.

Keywords: the concept of land reform of Ukraine, land relations, the market of the earth of agricultural purpose.

Поступила в редакцию 02.09.2011 г.